

31. Ethem Baran'ın Emanet Gölgele Defteri Romanında Yabancılaşma¹**Büşra Emine KURTEŞ²****Öznur ÖZDARICI³**

APA: Kurteş, B. E. & Özdarıcı, Ö. (2023). Refik Durbaş'ın Çocuk Şiirlerinin İçerik Yönünden İncelenmesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (37), 524-532. DOI: 10.29000/rumelide.1407512.

Öz

Kavram olarak yabancılaşma, hayattan herhangi bir tat alamayan ve sosyal kabullere uymakta zorlanan kişinin zamanla öz benliğinden kopması ile çevresinden kendini soyutlayarak yabancılaşmasıdır. Bir başka deyişle insanın varoluşundan kopuşuna karşılık gelmektedir. Bu kopuş özellikle roman türünde derinden hissedilmektedir. Yaşamın akışında sürekli olarak değişen formlara uyum sağlayamayan birey, kendiliğini koruyamaz; gördüğü, düşündüğü, dokunduğu her şey ile arasına mesafe koyarak kendisini soyutlar. Zamanın ve yaşamın gölgesinde yaşayarak parçalanmış benliğiyle ne yapacağını bilemeyen ve giderek yabancılaşan birey, romanların merkezinde konumlanır. Özellikle yalnızlık hissi, hezeyanlar, bunalımlar bireyin iç sıkıntısını artırarak doruğa ulaştırmaktadır. Çünkü bu noktada birey kendi dışına çıkıp varlığını kuramamaktadır. Geçmişle gelecek arasındaki örüntüleri tayin edemediğinden aşkın amaçları kovalayamamaktadır. Sürüp giden gündelik hayatın kalıplaşmış edimleri arasında varoluşunu ve yaratıcılığını geri planda bırakmaktadır. Zaman içinde benliğini keşfetmekten uzaklaşan insan kendine ve her şeye yabancılaşmaktadır. "Emanet Gölgele Defteri" romanında da 12 Eylül öncesinde yaşanan siyasi çalkantılar, eğitim, aşk ve yazarlık uğraşı Yağz'ın yabancılaşmasını gözler önüne sermektedir. Çünkü o, modern dünyada kendini eğreti görmektedir. Duygu ve hayat durumları açısından yoksullaşan bu dünyada kahramanın arzusu, tanıdığı kimselerde onlara yansıyan kendi benliğini görmektir. Arzusuna kavuşamayacağını anladığında sarsılan kahraman, benliğinin derinliklerinde özünü kaybederek mekâna, topluma, kendine yabancılaşmıştır. Söz konusu yabancılaşma roman başkişisinin varlık ile yokluk arasında gidip gelişlerini dahası çağın temel sorunsalını ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ethem Baran, Emanet Gölgele Defteri, Yabancılaşma

¹. Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.**Finansman:** Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.**Telif Hakkı & Lisans:** Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.**Kaynak:** Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.**Benzerlik Raporu:** Alındı – Turnitin, Oran: %19**Etik Şikayeti:** editor@rumelide.com**Makale Türü:** Araştırma makalesi, **Makale Kayıt Tarihi:** 21.09.2023-**Kabul Tarihi:** 20.12.2023-**Yayın Tarihi:** 21.12.2023; **DOI:** 10.29000/rumelide.1407512.**Hakem Değerlendirmesi:** İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körlme

² Öğretmen, MEB, Elit Kişisel Gelişim Etüt Merkezi / Teacher, Elit Personal Development Study Center (Ankara, Türkiye), busraboram94@gmail.com, **ORCID ID:** 0000-0002-5591-768X, **ROR ID:** https://ror.org/00jga9g46, **ISNI:** 0000 0001 2179 4856, **Crossreff Funder ID:** 501100013898

³ Doç. Dr., Kırıkkale Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı ABD / Assoc. Prof., Kırıkkale University, Faculty of Humanities and Social Sciences, Institute of Social Sciences, Department of Turkish Language and Literature (Kırıkkale, Türkiye), oznur_ozdarici@hotmail.com, **ORCID ID:** 0000-0002-5772-2624, **ROR ID:** https://ror.org/01zhwwf82, **ISNI:** 0000 0004 0595 9528, **Crossreff Funder ID:** 100019442

Adres | Address*RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi**RumeliDE Journal of Language and Literature Studies***e-posta:** editor@rumelide.com**e-mail:** editor@rumelide.com,**tel:** +90 505 7958124**phone:** +90 505 7958124

Alienation in Ethem Baran's Novel "Emanet Gölgele Defteri" 4**Abstract**

The concept of alienation is the process by which an individual, unable to derive any satisfaction from life and struggling to conform to social norms, gradually disconnects from his/her true self and isolates himself/herself from his/her surroundings. In other words, it corresponds to the detachment of an individual from his/her existence. This detachment is particularly deeply felt in the genre of the novel. An individual who cannot adapt to the constantly changing forms in the flow of life cannot preserve his/her own self; he/she distances himself/herself from everything he/she sees, thinks and touches by creating a barrier. The individual, who lives in the shadow of time and life, does not know what to do with his/her fragmented self and becomes increasingly alienated, is located at the centre of the novels. In particular, feelings of loneliness, delusions and depressions exacerbate the individual's inner distress because at this point, the individual cannot transcend his/her own self and establish his/her existence. As they cannot discern the patterns between the past and the future, they are unable to pursue transcendental goals. Among the routine activities of everyday life, they leave their existence and creativity at the background. A person who moves away from discovering his/her self over time becomes alienated from himself/herself and everything. The novel "Emanet Gölgele Defteri" depicts Yağız's alienation within the political turmoil before September 12th, as well as issues related to education, love and the pursuit of writing. In the modern world, he perceives himself as placeless. In this world that is impoverished in terms of emotions and life situations, the hero's desire is to see his own self as reflected in the people he knows. The hero, who is shaken when he realizes that he cannot achieve his desire, loses his essence in the depths of his being and becomes alienated from the place, society and himself. The alienation highlights the protagonist's oscillation between existence and non-existence; moreover, it underscores the fundamental issue of the era.

Keywords: Ethem Baran, Emanet Gölgele Defteri, Alienation

Giriş

Modernleşen ve bireyleşen insanın yaşamı irdeleyişi, bundan ötürü hissettiği sıkıntıları, yalnızlıkları, duyduğu buhrandan kaynaklanan içine düştüğü boşlukları yabancılaşmayı beraberinde getirir. Peki nedir bu yabancılaşma? "Yabancılaşma (Alienation) terimi, özellikle felsefe, sosyoloji ve edebiyat alanında modern insanın temel sorunlarından biri olarak göze çarpar. Yabancılaşmanın sözlük anlamı "özgün anlamı içinde bir şeyi ya da kimseyi başka bir şeyden ya da kimseden uzaklaştıran, başka bir şeye ya da kimseye yabancı hale getiren eylem ya da gelişme." (Cevizci,2005,s.1728) Farklı bir yaklaşımla yabancılaşma "başkasına verme, devretme; bozma, bozulma, kullanma, kullanılma; akıl bozukluğu, delilik, bunamadır." (Doğan, 1998, s.25) Sosyoloji Sözlüğü'nde yabancılaşma terimi Marshall tarafından şöyle açıklar: "Yabancılaşma terimi, en genel çerçevesiyle bireylerin birbirlerinden ya da belirli bir ortam

4 It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation process of this study and all the studies utilised are indicated in the bibliography.

Conflict of Interest: No conflict of interest is declared.

Funding: No external funding was used to support this research.

Copyright & Licence: The authors own the copyright of their work published in the journal and their work is published under the CC BY-NC 4.0 licence.

Source: It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation of this study and all the studies used are stated in the bibliography.

Similarity Report: Received - Turnitin, Rate: 23

Ethics Complaint: editor@rumelide.com

Article Type: Research article, **Article Registration Date:** 21.09.2023-Acceptance Date: 20.12.2023-Publication Date: 21.12.2023; DOI: 10.29000/rumelide.1407512

Peer Review: Two External Referees / Double Blind

Adres

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124

Address

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124

veya süreçten uzaklaşmalarını anlatır." (Marshall, 1999, s.798) Hegel ise yabancılaşmaya farklı bir noktadan yaklaşarak yabancılaşmayı şu şekilde ifade eder: "Bireyin özde farklı olmadığı ve geçmişte birleşik olduğu bir şeyden ayrı olan benliğinden kasdı vazgeçisi ya da teslimiyeti; yani yabancılaşma durumundaki kendisini, bu ayrılığın zeminini yok etmek üzere kurban edişidir." (Özbudun, 2008, s. 18) Yıldız Ecevit "Edebiyatta Yabancılaşma ve Yabancılaştırma" adlı denemesinde edebiyat ve yabancılaşma arasındaki ilişkiyi şöyle açıklar: "İnsanın yabancılaşması çağcıl edebiyatın ana sorunsalıdır. 20. yüzyıl edebiyatı çok katmanlı bir yabancılaşmalar evrenini resimler bize; insan-toplum, insan-doğa, insan-tinsellik arasında yaşanan bu kopuşu ya da ruh-madde, akıl-duygu boyutları arasında oluşan aşılmaz 'yabancılaşma' uçurumunu metnin ana izleği yapar." (Ecevit, 2013, s. 42) Bireyin bireyle, tabiatla ve kurumla ilişkisi günden güne olumsuz anlamda farklı yönler evrildiğinden modern toplumların en önemli meselelerinin başında yer alan yabancılaşma edebiyatın da ana odak noktalarından biri haline gelmiştir.

Kuçuradi'ye göre; çağın insanının en göze çarpan özelliği "kendisinin bir yüzü olduğunu unutması, kişi olduğunu ve karşısında kişilerin bulunduğunu unutması... Kendi yüzünü silmesi ve insanların yüzünün onun gözünde silinmesi..." dir. İnsan bütün evrenin duvarlarını aşarken tuhaf bir biçimde kendi etrafına duvarlar örmekte, olabildiğince iletişimsiz bir ortam oluşturup kendisi ile geleceği arasında belirsizlik atmosferi ve korku yaratmaktadır. (Baş, 2003: 321).İnsan kendi oluşturduğu ve yine kendini içine hapsettiği yabancılık çıkmazından duyduğu bu korku sayesinde kurtulur. Korku, bireyi motive eden en güçlü etmenlerden biridir. Böylece çaresizliği ona çare yolunu gösterir. Artık çaresizlik yoluna değil yüzünü çare ve çözüm yönüne çevirir fakat ne derece çözme kavuşur?

1. Mekâna Yabancılaşma

Kontrol edilemeyen tutkular, yerleşik kabuller sebebiyle insanın kendi özüne yabancı hale gelmesi, edimlerine nesnel bir şekilde yaklaşarak bilinç geliştirmesi onu yaşadığı çevreden yalıtır. Buna göre insan kendi benliği ve zihin halleriyle arasına mesafe bırakır; içsel ve dışsal temasını koparır. Söz konusu temassızlık içinde yaşadığı çevreye, mekâna ayrı düşmüşlüğü ifade eder.

Roman, 12 Eylül öncesindeki siyasi buhranın ve çalkantıların yaşandığı bir dönemde erginleşen ve başkarakter olan Yağız'ın eğitim, aşk ve yazarlık hayatına varlığı emanet gölge gibi aksederek yalnızlık döngüsü içinde yabancılaşmasını sergiler. Yabancılaşma, roman başkişisinin kendi derinliğinde kaybolmasına; ailesi, çevresi ve kültürüyle bağlarının kopmasına sebebiyet verir. Varoluşuna yabancılaşan roman başkişisi, her şeyden ve herkesten uzaklaşır ve kendisini hiçbir yere ait hissedemediği için psikolojik sorunlarla karşı karşıya kalır.

Yağız, yaşadığı kente alışamaz ve bu nedenle aidiyet hissedemez. Bu kentten ve yaşantısından kurtulamayacağını düşünerek umutsuzluğa kapılarak içinde bulunduğu durumu korur ve kendisini aşamaz. O, anlamsal boşluk içinde varlığına emanet gölgesini yaratır. "*İnsana dışarıdan gelen şeylerin tümü boş ve değersizdir. İnsanın özü, dış koşullara değil, yalnızca kendisine verdiği değere dayanır. (...)*" (Cassirer,1980:18)Yağız, kendisine değer vermez. O, içine kök salamadığı zaman boyutlarında bugününü yani şimdisini kaybediş halindedir.

Yağız ailesiyle birlikte akıp giden zamanın gerisinde kalan Anadolu'nun küçük bir kentinde yaşar ve orayı kuşatılmış bir mekân olarak hapisane gibi algılanır. "*Şehrimiz bozkırın ortasındaydı. İki tepenin yamacına kurulmuş, bir tepeden bir tepeye kendine bakarak, kendine benzemeye çalışıyor gibiydi. Onun diğer pek çok şehir gibi terk edilmiş bir zamanın uykusunda kımıldadığını, öteki şehirlerle benzemek için çırpındıkça kadim zamanlardan beri sahip olduğu renkleri, kokuları döktüğünü, kapı kapı, pencere pencere evlerini yitirdiğini, sokaklarının önünün kesildiğini bilmiyordum o yıllarda.*" (Baran, 2013: 188). Yağız, böyle bir atmosfere sahip olan kuşatılmış kenti terk etmek ister.

Adres | Address

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-posta: editor@rumelide.com

e-mail: editor@rumelide.com,

tel: +90 505 7958124

phone: +90 505 7958124

Üniversiteyi kazanınca taşradan Ankara'ya taşınan Yağız'ın gittiği kent de bir başka kuşatılmışlık ile onu karşılar. O, tek başına metropolün büyük sorunları ile başa çıkmak zorunda kalır. Barınma problemi bunlardan birisi ve en önemlisidir. Ankara'da gecekondulaşmanın ivme kazandığı dönemde başkahraman da payına düşeni alır. Yoksulluğun mekânı olan bu yerler, büyük kentin içindeki küçük insanın hayatta kalabilmek uğruna verdiği savaşın merkezidir. Üniversite yaşamını kentin kenar ve sorunlu mahallelerinden birinde sürdüren Yağız, koşulların adil olmayışını sitemkâr ve isyankâr biçimde dile getirir: "... Yaşadıklarımın hiçbiri gerçek değildi. Bana ait olmayan bir hayatın içinde, bana ait olmayan, bir kez gördüğüm bir evi kendi evim olarak kabul edecektim. Üzerlerine kuruldukları tepeleri yutarak kendileri daha büyük tepeler haline gelmiş binlerce gecekondudan biriydi evim..." (Baran, 2013: 131). Yağız, yaşadığı kente, eve kendisini ait hissetmez, sürekli şartları sorgular ve giderek yalnızlaşır, kendisini kapalı mekân olan gecekonduya sıkıştırır. Yalnızlık onun dünyasında iç huzursuzluğu gün yüzüne çıkarır. Yağız'ın bu huzursuzluğu adeta bir fidan gibi yeşererek yaşamına kök salar ve yaşadığı kentte derin bir nefes aldırılmaz.

Büyük kentte yaşayan roman başkişisinin sadece barınma problemi yoktur. Kalabalığın yaratmış olduğu betonlaşma ile beraber onu rahatsız ve huzursuz edecek derecede artan görüntü kirliliğinin tezahürü pek de hoş olmaz: "...Dört bir yanımızda tepeler dolusu gecekondular vardı. Küçük bahçelere, ağaç altlarına, birbirlerinin gölgesine sığınmış evler vardı. Tepeye doğru tırmanan, birdenbire yolun önüne çıkan evler vardı. Sokağı görmeyen, bu gidişle de hiç göremeyecek olan, hatta sokağa nereden çıktığı, nasıl bağlandığı belli olmayan evler vardı. Kendilerinden kaçan tepeye tutunmasalar bilinmez bir boşluğa yuvarlanacakmış gibi duran, daha doğrusu son anda yuvarlanmaktan kurtulmuş olmanın şaşkınlığıyla donup kalmış evler vardı. Evler vardı... Evler... Her yerde evler vardı." (Baran, 2013: 129). Yağız için Ankara, baştan ayağa betona bulanmış, ruhsuz bir şehirdir. Kent yaşantısının yaşama koşulları kahramanın algısına göre olmamakla birlikte o, bu koşullar altında yaşamaya alışamaz ve kendisini huzursuz hisseder: "İstasyonda beklerken Ankara'ya ilk geldiği günlerdekine benzer bulantıyı duydu içinde. Baş dönmesine benzer bir durgunluğun ağırlığı altında eziliyordu ruhu..." (Baran, 2013: 236). Kent yaşantısına ait olan her şeyden bunılır. Bilinçli bir yalnızlığı seçerek kendine özgü bir dünya oluşturur. Oluşturduğu bu dünyada kendi içinde bölünme yaşar. Söz konusu bölünmeyi romandan hareketle şu şekilde örneklendirmek mümkündür: "Parçalandığımı hissediyordum. Bir parçam annemin, babamın, kardeşlerimin yanında, evimde kalmıştı; bir parçam benimle birlikte burada, Ankara'da soğuk bir gecekondunun içinde yalnızlıktan çırpınıyor; bir parçam ise Sevdiye'nin bana emanet ettiği hayalin peşinde umuttan rüyaya, düşünceden pişmanlığa sürüklenip duruyordu..." (Baran, 2013: 150). Onun kendi içinde bölünme yaşaması ve bunu aşabilmesi için verdiği mücadelenin derinleşmesi, onu içinden çıkılamayan bir duruma sürükler.

Romanın başkişisi itina ile içinde bulunduğu durumu korur. Onun içinde bulunduğu durum Sisifos'un dramına benzer. O, faydasız bir çaba içinde debelenir: "Tanrılar Sisifos'u bir kayayı durmamacasına bir dağın tepesine kadar yuvarlayıp çıkarmaya mahkûm etmişlerdi; Sisifos kayayı tepeye kadar getirecek, kaya tepeye gelince kendi ağırlığıyla yeniden aşağı düşecekti hep. Yararsız ve umutsuz çabadan daha korkunç bir ceza olmadığını düşünmüşlerdi, o kadar haksız da sayılmazlardı." (Camus, 2020:137). Yağız da tıpkı Sisifos gibi yararsız ve umutsuz bir çabayla özgürlüğüyle yapacağını bilemez. Ne içinde yaşadığı ortamı terk edebilir ne de anlamsızlıklar içinde anlam arayışını.

2. Topluma Yabancılaşma

Topluma yabancılaşma, şeylerin ya da nesnelerin bilinç için yabancı, uzak görünmesi, iletişim kurulan insanlara karşı duyarsız ve kayıtsız kalma, bıkkınlık ve tiksinti duyma anlamına gelir. Yabancılaşmanın toplumsal yalıtılmışlıkla ilgili boyutu, insanların toplumun normlarından uzaklaşıp koparak toplumsal ilişkilerde amaçlılık bulamaz hale gelmesiyle ortaya çıkar.

Adres | Address

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-posta: editor@rumelide.com

e-mail: editor@rumelide.com,

tel: +90 505 7958124

phone: +90 505 7958124

Yağız, kendisini gerçekleştirebilmek, anlamlandırabilmek ve açıklayabilmek için mekâna ihtiyaç duyar. Bu minvalde mekân çok katmanlı kent yapısıyla karşımıza çıkarak başkahramanın kendisini gerçekleştirmesine ve yaşadıklarını anlamlandırmasına olanak vermez, oluşturduğu kaosun içinde Yağız'ın kaybolmasına sebep olur. *"...Arabalar gelip geçiyor, trafik lambaları renkten renge dönüp duruyor, insanlar buluşuyor, insanlar koşturuyor, insanlar bekliyor, insanlar ne yapacağını, ne düşüneceğini bilmiyor, insanlar aptallaşıyor, donup kalıyor, insanlar başkaları fark etmesin diye gülümsemeyi deniyor, insanlar bunun için kendilerine kızıyor, insanlar kendilerine nasıl kızacaklarını bilmiyor, insanlar şimdi nereye gideceklerini bilmiyor, insanlar... bilmiyor... bilmiyordu..."* (Baran, 2013: 242). Kendini mekândan ve diğer insanlardan ayrı gören Yağız, diğerlerinin yaşama karşı aldıkları tavırları saçma ve anlamsız bularak toplumsal kabullere karşı ayrıkçı tavrı takınan, "saçma" düşüncesinin temel ekseninde hayatı algılayan ve bunun neticesinde topluma yabancılaşan bir karakterdir.

Yağız'ın yaşadığı kent ve çevresindeki insanlar yani sahip olduğu bu dünya ona tamamen ters ve yabancıdır. Bundan ötürü insanlardan kendisini yine onların içine gizlenerek soyutlar. Kendini yaşadığı topluma ait hissetmeyen Yağız, kaçmayı tercih eder; yazdığı satırların arasına, sinema salonundaki karanlığa saklanmaya çalışır. Sinema Yağız'ın iç dünyasını yansıtmaya açısından son derece önemlidir. Çünkü sinema onun benliğinde hayallerini ve arzularını tetikler, onun için vazgeçilmez bir sığınağa dönüşür: *"Sinemanın karanlığı iyi geliyordu Yağız'a, orada yaralarının görünmediğini düşünüyordu. Kalabalıkta yalnız kalınabilen tek yerdi belki de sinema..."* (Baran, 2013: 228). Toplumdan kaçmak için kalabalıklara, karanlığa sığınır. Kalabalıkta bulduğu insanlar onun için birer limandır ve yalnızlığını gidermek için onlara tutunur. Bu noktada May'in sözleri Yağız'ın içinde bulunduğu duruma dayanak olur: *"Birey iç dünyasında neler olduğunu tam olarak bilemediği zamanlarda çareyi etrafına bakıp başka insanlarla bağlantı kurmakta arar. Diğer insanlar onun için bir umuttur."* (May, 1997, s. 28-29)

Yağız, yaşamın kendisine dayattığı tekdüzelikten kurtulmayı ister fakat nereye giderse gitsin hayatın getirdiği tekdüzelikten kurtulamaz. Bu durum onun dünyasında aidiyetsizliği doğurur. Yağız'ın kendini hiçbir yere ait hissetmemesi beraberinde yalnızlığı, iletişimsizliği ve bunalımı getirir. Yalnızlık bu noktada, onun kendisini dış dünyadan ve toplumdan soyutlayarak oluşturduğu bir durumun adıdır. Yalnızlık, öznel bir fenomen olup roman kişinin kaosun ortasında duygu yoksunluğu yaşamasından kaynaklanır: *"Kendisi için yaratılmış bir yalnızlığı kuşanmışçasına ağır, hareketsiz bir duygu vardı içinde. Bu hareketsizliğin içinden de yine aynı koyulukta bir sessizlik çıkıyordu tabii. Koskocaman şehir büyüklüğünde, bulvar genişliğinde, yollar uzunluğunda ve içinden trenler, sinemalar, dolmuşlar, kahveler, parklar, gecekondu geçerken bir sessizlik çıkıyordu."* (Baran, 2013: 230).

3. Kendine Yabancılaşma

Kendine yabancılaşma, kişinin kendisine karşı ördüğü duygusal mesafeden ötürü kendi gerçek benliğiyle içsel temasını yitirmesi, iktidarsız hale gelmesi durumudur. Beraberinde oluşan güçsüzlük hissi insana kendi yaşamının denetimi dışında olduğunu altını çizer.

Kendine yabancılaşma Yağız'ın kendi benliğinden, doğasından ve bilincinden uzaklaşması anlamına gelir. Yabancılaşmanın birçok formu olmakla birlikte kendine yabancılaşma roman başkışısının bireysel bütünlüğünü ve bağımsızlığını kaybedip kendisine yabancı hâle gelmesi durumudur. Kendine yabancılaşan Yağız; benlik kaybı, yalnızlık korkusu, değer kaybı, hayata isyan, ümitsizlik benzeri pek çok olumsuz durumla karşılaşır. Tüm bu olumsuz durumları yaşanan yabancılaşma duygusu ile deneyimler. (Sekman, 2023, s.311).

Adres | Address

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-posta: editor@rumelide.com

e-mail: editor@rumelide.com,

tel: +90 505 7958124

phone: +90 505 7958124

Yabancılaşma, atılmışlık/bırakılmışlık hissiyle birlikte Yağz'ı kendi dünyasına hapseder; sosyal çevresine ve kendisine karşı yabancılaştırır. Söz konusu yabancılaşma aynı zamanda onu yalnızlaştırır. Onun hissettiği bu yalnızlık, kendi benliğinde oluşturduğu yalnızlıktır. *“Bir başına bırakıldığımız için varlığımızı biz kendimiz seçeriz. Bırakılmışlık bulantıyla birlikte yürür. Umutsuzluğa gelince, pek basit bir anlamı vardır bu sözün. O da şudur: Umutsuzluk, “irademize bağlı olan şeylere ya da eylemimize yol açan olasılıklara (ihtimallere) güvenmekle yetineceğiz,” demektir. Gerçekten de insan bir şey istemeye görsün, durmadan olasılık öğeleriyle (unsurlarıyla) karşılaşır.” (Sartre,2015:53)*

Olasılık öğeleriyle karşılaşmak için harekete geçen başkahraman hayata bağlanabilmek için bir tutamak arayışındadır. Bu arayış yolculuğunda bir sevgiliye/kadına tutunmayı dener. Fakat sevdiği kadın ona sıkıntı vermekten öteye geçemez. Bunun neticesinde roman başkişisinin yaşadığı tutamak sorunu ve duyduğu kaygı yabancılaşmasını tetikleyen unsurlar hâline gelir.

Yağz, bireysel yalnızlığın uçurumuna kendi verdiği karar doğrultusunda yuvarlanmıştır. Dört bir yanından kendisini kuşatarak dünyaya yabancılaşır, teslim olur. Üstelik içinde bulunduğu durumdan kendini kurtaracak inanca sahip değildir bu nedenle çaba göstermez. Kuşatılan dünyasında çaresizlik içinde debelenip durur. *“Bu küçük yerden kurtuluşunun tek yolu aşk mıydı? Âşık olursa buraya ait olmaktan, burada kapalı kalmaktan kurtulacak mıydı? Aşk onu buradan alıp götürecekti miydi?” (Baran, 2013: 20)* Yağz, küçük ve gündelik hesapları olduğu için sıradan şeyleri çok abartılı bir şekilde gündeminde tutarak anlamsal ve amaçsal boşluk içinde olduğunun farkına varamaz. O, hayatındaki boşluğu bir sevgili ile doldurma isteği içindedir.

Başkahraman, dayısının kızı olan Sevdije'ye tüm kalbiyle sevgi duyar. Sevdije ile bir araya gelebilmek için çeşitli hayaller kurar ve bunların gerçek olmasını diler. Kendisini adeta sevdasına adanmıştır ve bu durum bütün roman boyunca sürer. Olduğu kişiden her ne kadar memnun gözükse de ideali arama çabası onu Sevdije'nin aşkına esir eder. Yağz'ın arama çabası; aslında kendi gibi olanı bulma çabasıdır. Kendinin benzerini bularak hiçbir toplumsal kabule takılmadan, toplumun “saçma” kalıplarına karşı duruş ve başkaldırı sergileyerek gerçek sevgiyi tatmak ister. Aradığı tek şeyin gerçek sevgi olduğunu düşünse de aslında kendi benliğini aradığının farkında bile değildir.

Yağz, âşık olduğu Sevdije için yıllarını harcar ancak bunun imkânsız bir bekleyiş olduğunu reddedilince anlar. Farklı çevrelerde, kültürlerde, eğitim seviyesinde ve ekonomik koşullarda yetiştikleri için Sevdije Yağz'ın sevgisine karşılık vermez. Böylece Almanya'da yaşayan Sevdije ile henüz taşranın dışına çıkmamış, yaşadığı yerin kültürünü özümseyen Yağz'ın diyalogu dikkat çeker:

“Elvis Presley diye bir herif varmış, onu çok seviyormuş. Herif geçen sene mi ne ondan önceki sene mi ne ölmüş galiba, ona çok üzülüyormuş. Hiç dinlememiş misin? Ben gavurca bilmem ki niye dinleyim, diyemedin; burada kimse dinlemezdi zaten. Televizyonda yabancı müzik çıkınca sinirlenirdin.”

“Sen kimi dinliyorsun?” dedi o her zamanki nazlanan çocuk sesiyle.

“Ferdi Tayfur...” dedin, “başkaları da var da, en çok o. Esengül, Biricik, Orhan Gencebay... çok...”(Baran, 2013: 82).

Farklı yaşam tarzları ve yaşama bakış Yağz'ın aşkına karşılık bulamamasının ana etkenidir. O, kabul edilmeme/sevilmeme durumuyla baş edemez. Aşkına kavuşamamanın yarattığı hayal kırıklığı yaşama duyduğu kaygıyı daha da derinleştirir. Onun aşkı zamanla sabit bir düş, tutunma ve onda tutuklu kalma hâline dönüşerek sağlıksız bir hal alır. Böylece nevrotik kaygıdan doğan sevgi yoksunluğu, yokluk imgesi baş gösterir. *“Kaygı, belki baş dönmesi ile karşılaştırılabilir. Bakışlarını dipsiz gibi görünen uçurumun derinliklerine çeviren kişinin başı döner. Peki, bunun nedeni nedir? Uçurumun olduğu kadar kendi gözüdür de; çünkü, bakmamış olduğunu bir düşünün, (bakmasaydı, başı da dönmezdi).Bu nedenle kaygı, ruh sentezi tespit etmek istediğinde ortaya çıkan özgürlüğün baş dönmesidir ve özgürlük*

Adres | Address

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-posta: editor@rumelide.com

e-mail: editor@rumelide.com,

tel: +90 505 7958124

phone: +90 505 7958124

aşağıya, kendi imkanına bakarken kendisini desteklemek için sonluluğa tutunur. Özgürlük bu baş dönmesine yenik düşer.(...)" (Kierkegaard,2004:129-130)

Özgürlüğüyle kararsız olan Yağız, içinde bulunduğu durumu iradesi felç olduğundan aşamaz, olanı tercih eder. Anlamsal ve duygusal boşluk içinde yapayalnız yaşamaya devam ederek aktif bekleyen olarak özgürlüğüyle ne yapacağını bilemeyen birisi olduğunu ortaya koyar. Yağız'ın özgürlüğüyle ne yapacağını bilememe durumu; varoluşundan uzaklaştırarak onu yaşamda pasif konuma getirir. Yağız'ın bu tavrı onu edilgen kılar çünkü o bir kurtarıcı bekler. Sevdiği kişiden beklediğini alamayınca içine düştüğü kaygı onun biricik varlığını tehdit eden silaha dönüşür. İçinde bulunduğu mevcut durumunu korur, giderek şiddetlenen iç huzursuzluğuna esir olur.

Onun için yarınlar zamanın boz bulanık sularına karışmış durumdadır. Bu noktada onun dramına tanıklık edilir. Dramın temelinde onun ontolojik olarak kendisini var kılamaması ve özgürlük problemi yatar. Yağız varlığının özgür olmadığını hissettiğinde çözümü; varlığını ait hissetmediği her şeyden uzaklaşmakta ve kaçmakta bularak yazı edimine sağınır:

"Günlerin dağınıklığını ancak yazarak toparlayabileceğimi uzun zaman önce öğrendiğim için günlük tutuyorum, akşam oldu mu defterimin başına bir görev duygusuyla koşturuyordum. Ben sormadıkça yeni bir şey söylemeyen bu sırdaşım gecelerimi doldurmaya çalışıyordum. Kendi kendimle konuşmanın bir yoluydu bu, ama zaman zaman bunun bir yenilgi olduğunu da düşünmüyordum değilim. Sonra kızırıyordum böyle düşündüğüm için; hayata karşı, bilemediğim, engelleyemediğim, savuşturamadığım onca şeye karşı bir tutunma, dayanma, ayakta kalma biçimi değil miydi bu? Yaşadıklarımı buraya harf harf gömerek kendimden uzaklaştırıyordum..." (Baran, 2013: 140-141).

Yalnız ve huzursuz olan Yağız, kendisiyle konuşmak için yazı yazmaya başlar. "Bu durumda insan kendi kendisiyle konuşur ilk defa; ister dinleyen olsun, ister olmasın, insan, susmaktan acı çekmesin diye konuşur. Bu monolog acı çeken bir insanın, yoksunluk içinde olan bir insanın monoloğudur; ama o acı çekmiyormuş gibi, yoksunluk içinde değilmiş gibi kendi kendisiyle konuşur. (...)" (Kuçuradi,1995:60) Roman başkışısının, varoluşsal kırılmaların bir örüntü gibi oluştuğu dönemde kaleme aldığı şiirleri ve günlüğü onun derin düşüncelere ve değer çatışmasının içine düşmesine neden olur. Hayat durumları karşısında yalnızlaşmaya itilen Yağız, bunaldığı zamanlarda yazı edimine başvurur. O, hayata kendini ancak yazarak katabilen ve yalnızlığını yazarak anlatmaya çalışan bir karakterdir. Yazarak yalnızlığından kurtulmaya, var olmaya çalışır. Yazı edimini gerçekleştirirken tüketilmemiş, henüz söylenmemiş cümleler peşinde koşmaya çalışır ama aslında kendini tükettiğinin farkında değildir. Yani romanın başkışısı yaşamın anlamını ararken ve sorgularken sanatsal faaliyetlere sığınır. Aynı zamanda arkadaşlarıyla ve çevresindeki insanlarla zaman zaman bir araya geldiğinde sanat üzerine konuşmaktan da haz alır. Yazdıklarını çevresinde yakın hissettiği insanlara okur fakat onlardan gördüğü eleştirel tavır, yazmaya olan hevesini kırar. Oysaki onun için yazmak, yaşama tutunmanın bir yoludur ve yaşamı anlamlandıran tek şeydir. O yaşadığı yaşamın çıkmazlarını ve umutsuzluklarını yazarak umuda dönüştürmeye çalışır: "Umutlarını kaybedince insan rahatlıyor muydu? Öyle ya, umutlara güven olmuyordu, insanı aldatıyordu. Hayaller uçup gidince hayat olanca çıplaklığıyla ortaya çıkıyordu." (Baran, 2013: 258). Dış dünya onun umutlarını söndürür ama o, yine de umut etmekten geri kalmaz; iyimser bir umutsuzluğun etkisi altındadır.

Gece ile birlikte bu iyimser umutsuzluğa karamsarlık da eklenir. Beraberinde gelen uykusuzluk sorgulamayı getirir: "*Geceleri bazen sessizliğin de ötesine geçilen anlar oluyordu. Tuhaf bir durumdu bu. Yaşayıp yaşamadığını, bir dünyanın var olup olmadığını, içinde bulunduğu anın, gerçekliğini kavrayamadığı bitimsiz zamanlar...*"(Baran, 2013: 230). Yağız gece vakti korkutucu bir zamansızlık içinde ve sessizliğin boşluğunda kaybolur. O, kendi iç dünyasının izlerini tabiat unsurlarında görür.

Adres	Address
RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi	RumeliDE Journal of Language and Literature Studies
e-posta: editor@rumelide.com	e-mail: editor@rumelide.com,
tel: +90 505 7958124	phone: +90 505 7958124

Hissettiği tabiat unsurları ile kendi iç dünyası arasında benzerlikler kuran roman kişisi adeta yalnızlığını, özlemini ve hayallerini tabiat ile özdeşleştirir.

Yağız, yabancı olduğu yeni dünyanın yarattığı yalnızlığı son noktasına kadar yaşar: “...Yalnızlıktan yarı sarhoş, gürlütlü bir çalkantının içinde şaşkın, bir hayli bezgin... Umutsuz, çünkü yalnız. Yalnız çünkü kendine bile yabancı...” (Baran, 2013: 253). O, yalnızlığından ve yabancılaşmışlığından şikâyetçidir. “Uyumsuz” kimliğinin getirdiği aidiyetsizliği ve arayış halinin getirdiği bunalımı yaşar. Onun dünyasında yolculuk ve yolcu metaforu arayış aracı olarak kullanılır. Bu noktada anlatı boyunca arayış halindeki roman başkışisinin yaptığı yolculuklar önemli bir yere sahiptir. Bu arayış için çıkarılan yolculuklarda kimi zaman arandanan öte, aramak eyleminin kendisi mesele haline alır. Ne aradığını bilmeden çıktığı yolculuk boyunca Yağız’a acıları, bulanık zihni ve yalnızlığı eşlik eder. Ona göre duran her şey iç sıkıntısı yaratan durumları beraberinde getirir. Öyle ki onun kurtulmaya çalıştığı sıkıntılarını tetikleyen en önemli etken durağanlıktır. Zaten bu, aynı zamanda devamlı yolda olmayı tercih etmesinin nedenlerindedir:

“...Biz de Yusuf’la gidip Kent Lokantası’nda oturduk. Orada oturmak, hiçbir yere gitmediğimiz halde sürekli yolculukta olma haliydi; bir otobüsten diğerine, bir şehirden öbürüne gitmeden gider gibi yaparak, yaşamadan yaşamış gibi çeşitli hikâyelerin içinde dolaşmaktı. İşte hayat böyle yolculuk benzeri bir şey demeye getiriyorduk oturduğumuz yerde. Derler ki, gerçek bir yolculuk hikâyesi hiçbir zaman bir yolculuğu anlatmaz. Kim bilir, sürekli bir otobüste oradan oraya gidip geliyormuş gibi hayaller kurarak üzerimize abanan her şeyi şöyle bir silkeleyip kendimizden bile kaçabilme ihtimalinin sınırlarını zorluyorduk belki de.” (Baran, 2013: 179).

Yağız, gerek bedensel gerekse zihinsel olarak daima yolculuk halindedir. Daima yolculuk hâlinde olmak demek bir yere gitmek anlamına gelmez. Bir yere gitmek için ancak bir yere ait olmak gerekir ve Yağız kendisini hiçbir yere ait hissetmemektedir. Bu nedenle boşluk duygusu onu iletişimsizlik-yalnızlık-yabancılaşmadan oluşan sonsuz bir döngüye hapseder.

4. Sonuç

Yabancılaşma, insanın dünyada var olmaya başladığından itibaren toplumların ve bireylerin karşı karşıya geldikleri durumun adıdır ve modern toplumların en önemli meselelerinden birini oluşturmaktadır. Sosyoloji, psikoloji ve diğer bilim/sanat dallarında olduğu gibi edebiyatın da merkezinde ele alınan bu husus, kendisini yalnızlaştırarak yabancılaşan roman başkışisi Yağız aracılığıyla resmedilir. Yabancılaşmış roman karakteri, geçmişten süregelen dolduramadığı zamanın gölgesinde, yaşayarak parçalanmış benliğine hapsolmektedir. Yalnızlık, iletişimsizlik, umutsuzluk, tutamak sorunu, bulantı ve boşluk duygusu beraberinde yaşama boşvermişlik, kayıtsızlık, aidiyetsizlik, inançsızlığı doğurarak onun mekâna, topluma, kendine, sevip değer verdiği insanlara karşı yabancılaşmasına sebebiyet vermiştir. Yabancılaşan roman başkışisi herkesi ve her şeyi terk etme arzusunda. Bu da akıllarda şu soruyu doğurmaktadır: Terk etmek istediği içinde yaşadığı çevre midir yoksa kendisi mi? Anlatı boyunca bu sorunun yanıtı kovalanırken büyük bir aidiyetsizlik ile karşılaşmaktadır. Mekâna, topluma, insanlara hatta özellikle kendine ait olamaması en çarpıcı noktadır. Öyle ki varlığının “emanet bir gölge” gibi onu takip edip kendisine ait olmaması kahramanın dramını ortaya koymaktadır. Dram, Yağız’ın içinde bulunduğu kötü durumun adıdır. Onun yaşadığı dramın merkezinde ontolojik olarak kendisini var kılamaması ve özgürlük problemi yer almaktadır. O, yalnızlığın ve anlamsızlığın kaskacında özgür olamayan bir roman kişidir. Yağız’ın bu dramdan kurtulabilmesi için olanaklarını yeşertmesi gerekmektedir. Olanakları karşısında seçim yaparak özgürce karar veremeyen ve sorumluluk alamayan roman kahramanı bunalıya, iç sıkıntısına kapılarak yabancılaşmıştır.

Adres | Address

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-posta: editor@rumelide.com

e-mail: editor@rumelide.com,

tel: +90 505 7958124

phone: +90 505 7958124

Kaynakça

- Baran, E.(2013). *Emanet Gölgele Defteri*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Baş, S. (2003). *Türk Hikâyeciliğinde Yabancılaşma (1950- 1980)*, Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Doktora Tezi).
- Camus, A. (2020). *Sisifos Söyleni*. İstanbul: Can Yayınları.
- Cassirer, E.(1980). *İnsan Üzerine Bir Deneme*, (Çeviren: Necla Arat), İstanbul: Remzi Kitapevi Yayınları.
- Cevizci, A. (2005). *Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Doğan, İ. (1998). *İletişim ve Yabancılaşma-Yazılı Kültürümüzde İlkler*, İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Ecevit, Y. (2013). *Kurmaca Bir Dünyadan*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kierkegaard, Søren (2004). *Kayı Kavramı*, (Çeviren: Vefa Taşdelen),Hece Yayınları, Ankara.
- Kuçuradi, İoanna (1995). *Nietzsche ve İnsan*, Türkiye Felsefe Kurumu, Ankara.
- Marshall, G. (1999).*Sosyoloji Sözlüğü*, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- May, R. (1997). *Kendini Arayan İnsan*, çev. Ayşen Karpat, İstanbul: Kuraldışı Yayınları.
- Narlı, M. (2002, Mayıs). Romanda Zaman ve Mekân Kavramları, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, , 5(7):92-106.
- Sartre, J. P. (2015). *Varoluşçuluk*, (Çeviren: Asım Bezirci), İstanbul: Say Yayınları.
- Sekman, A. (2023). *Milli Edebiyat Dönemi Türk Romanında Yabancılaşma Olgusu*, İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Doktora Tezi).
- Özbudun, S. (2008).*Yabancılaşma Ve...* , Ankara: Ütopya Yayınevi.

Adres | Address*RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi**RumeliDE Journal of Language and Literature Studies***e-posta:** editor@rumelide.com**e-mail:** editor@rumelide.com,**tel:** +90 505 7958124**phone:** +90 505 7958124